

Mirjana Novaković

JOHANN'S501

Sanjala sam do malopre.

Voz je mileo, između udaraca točkova vagona u sastavnicu šina tapa – tap – tup prolazila je mala večnost.

Tapa – (mislila sam o stvarima koje nisu važne)

tap – (mislila sam o stvarima koje nisu važne)

tup – (mislila sam o stvarima koje nisu važne).

Stajao je na svakoj stanici i postaji, ljudi su ulazili i izlazili, društvo u mom kupeu stalno se menjalo. Ni sa kim nisam pričala. Nisam čitala knjigu, niti novine. To im uvek pruža povod da zapodenu razgovor. Kažu, nedavno sam to čitala, iako znam da nije, a da li se vama sviđa? Onda nastavljaju o svojim rođacima sa kojima se sude, svekrvama koje su nesnosne, deci koja ne slušaju, svetu koji je nekad bio značajno bolji, a sada je sve propalo. Ne dajem im ni najmanju priliku da počnu, gledam kroz prozor i čutim. Oni, međutim, pričaju, između sebe, njihove nevezane rečenice s vremena na vreme dopru do mog uma, mešaju mi se sa mislima, zbujuju me, odvođe na pogrešne koloseke.

Ponekad svetlost pada na okno tako da vidim svoj lik u njemu. Crno beli. Ispran? Čist? Katarza? Ljubav, deterđent za ručno pranje. Izgledam umorno, ustala sam u rano jutro da bih uhvatila ovaj voz, stigla na vreme. Sada više ne znam da li kasnim, nikad ne nosim sat, nikoga ne mogu da pitam, jer ako pitam, počće razgovor i saznaću koliko je sati, ali ću to platiti drugim vremenom, vremenom izgubljenim u slušanju drugih, vremenu potrebnom da se isključim i povremeno klimnem glavom, tapa – tap – tup vremenom koje će cureti dok ne shvate da ja ne pripadam njihovom svetu tapa – tap – tup. A tek me onda neće ostaviti, šiknuće kao mlaz. Jedino će se promeniti vrsta rečenica, iz potvrdnih postaće upitne: odakle idete, zašto idete, da li vam se sviđa ovde, među nama, da li imate dece, muža, roditelje?

Ne znam da li kasnim. Sahrana je zakazana u dva i petnaest. Nisam očekivala da će ekspresni voz počastvovati svaki zaselak. A i na kraju me je čekala istorija, najbliža stanica Aleksincu je bila četiri kilometra daleko od njega. Osveta kralja Milana, rekao mi je otac, Aleksančani su bili karadorđevićevci i kad je Obrenović gradio prugu naredio je da šine prođu daleko od gradića. Odjednom se razbesnim zbog toga. Kome da naplatim taksi za četiri kilometra? Opozicionim Aleksančanima? Karadorđevićima? Ljutitom kralju Milanu?

Gledam kroz prozor, svetlo pada tako da vidim ono što je sa druge strane okna. Prelepe boje visokog leta, šarene voćnjake, zlatnu pšenicu, plavu Moravu. Razbacane crvene krovove na zelenim livadama. Ljude obučene u belo kako nose kose na ramenima.

Postoje stvari o kojima i ne želim da mislim. Kad god pokušaju da mi priđu ja ih napadnem s preda, oteram sa one strane ograde da tamo tavori i čekaju pravi trenutak, nepažnju, umor, samokažnjavanje. A kada ideš na sahranu, uglavnom teraš od sebe samo jednu misao. Ne, ne želim je. Naročito ne sada, kada su svetlost i ugao ponovo naneli moj lik u staklo.

Tako ubičajen početak za knjigu, mislim, neko dolazi ili još bolje neko se vraća u zabačeno mesto, na sahranu. Tapa – tap – tup, vozom. Onda počinje da seseća. I seća se i seća sve dok ne saznamo razlog smrti, stignemo ponovo do sahrane i završimo čitanje. Ali ja se ne vraćam. I što je još gore, nemam čega da se sećam. Osim sasvim površnih misli i nevažnih događaja, ah, da, i ponekog srceparajućeg osećanja. Tapa – tap – tup.

Voz je stao, cimnuo me je značajno. Morala sam da ustanem ponovo i da proturim glavu kroz prozor ne bih li videla da li sam stigla. Grabim tašnu i istrčavam, nikad ne znam koliko dugo će stajati. Oni u kupeu počeuće odmah da me ogovaraju, šta ona misli ko je, možda misli da je bolja od nas, mora da je iz Beograda, samo oni tako...

Vrućina me je udarila kao neprijatelj koji od početka želi da stekne prednost. Ubrzano gutam vazduh, jer mi se čini da se gušim. Trčim u hladovinu zgrade.

Tamo nikog nije bilo. Nisam gledala da li sam ja jedina sišla sa voza. Možda su se već popeli svi koji su hteli dalje, na jug. Možda su i svi zaposleni bili na pauzi, možda čak ni kafana nije radila. Izašla sam na drugoj strani. I tamo je sve bilo prazno. Samo se put prostirao ispred mene. Čula sam da je voz pozadi pošao. Polako, prvo jedan udarac na spojeve šina. Tapa – tap – tup. Onda drugi, treći, zvuci svih vagona o sve spojeve. Tapa – tap – tup.

Pretpostavljam da ovaj drum vodi pravo za Aleksinac. Okrenula sam se još jednom pre polaska, veliki časovnik iznad ulaznih vrata je pokazivao da je pet sati. Sigurno nije radio. Da sam makar imala vodu. Četiri kilometra nisu kratki, naročito ne posle nekoliko sati sedenja, naročito ne u podne, usred jula, naročito ne ako se završavaju na groblju. Ali, opet, hodala sam brzo, telo je mudrije od pameti, ono nosi ne opterećujući se nepogodnostima, razlozima, ciljevima.

Nije mnogo prošlo, a već sam bila sasvim mokra od znoja. I obradovala sam se kad sam primetila prve malo zbijenije kuće, čak i jednu višespratnicu. Odmah sam izvadila cedulju na kojoj sam zapisala ulicu i broj. Jedino nije bilo ljudi da ih pitam. Gde li su svi bili?

Konačno sam stigla do samog centra. Promenio se otkako sam ja bila poslednji put u Aleksincu. Pre osamnaest godina, onog leta pre nego što je umrla rođena sestra moje bake. Zvali smo je teta Jela. Posle nje, ostala je samo nekakva dalja rodbina mog oca u Aleksincu. Nije me bilo briga ni za koga od njih. I tada sam mislila da više nikad neću doći u Aleksinac. Ali, eto, stigoh, na sahranu nepoznate žene.

Na sahrane se ne poziva, na svadbe se zove. To je nepisano pravilo. Ali ja sam pozvana na ovu. Dobila sam telegram. U njemu je pisalo da je stop umrla ta i ta, da će sahrana stop biti u toliko i toliko stop na aleksinačkom groblju i da je stop testamentom meni ostavljeno nešto što mogu da uzmem odmah stop. Baš je tako

pisalo, odmah. Ta reč je, u jednom trenutku, u meni probudila nadu da neću morati da idem za kovčegom da će biti dovoljno samo da se pojavim u kući, izjavim saučee i uzmem svoje nasledstvo. Otac mi je objasnio ko je preminula. Bila je družbenica teta Jelina tokom njenih poslednjih godina. To što je tebi ostavila, to mora da je teta Jelino. Teta Jela je, znaš, kad se selila iz one njene kućice u novi stan, neke stvari ostavila Dari, tako se zvala, da ih Dara čuva. Mora da nisu bile za novi stan, rekla sam ja tada. Onda nisu ni za mene.

Jedno ciganče mi je pokazalo kuda da idem. Još je imalo mlečne zube. Nikog drugog nije bilo na ulici i morala sam da poverujem tom prljavom detetu. Bar se nisam vraćala, išla sam sasvim novim ulicama. Sunce je pržilo, pila mi se voda. Ne sećam se kad sam bila ovoliko žedna. Usta su mi gorela kad sam ušla u pravu ulicu. Pažljivo sam gledala brojeve da ne bih promašila. Onda sam se setila. Ovdje sam bila već jednom, davno. Ne znam tačno kada, ali jesam. Prepoznala sam i zgradu.

Vrata su bila otvorena.

Nije mi se ulazilo. Nikakvi glasovi se nisu čuli. Možda su već otišli na sahranu. Osluškiвала sam ponovo. Ništa. Onda sam ušla. Unutra je bila starica. Živa. Gledala me je bez iznenađenja, čak bez zanimanja.

– Ja sam Jelena Stevanović – rekla sam toliko brzo da me sigurno nije razumela.

– Zakasnili ste – odgovorila mi je – oni su otišli. Ako požurite možda i stignete na vreme.

Pitala sam kako da dođem do groblja. Starica mi je jednostavno objasnila. Jedva da je imala nekoliko zuba, ali ti su izgledali dovoljno jaki da budu sahranjeni sa njom. Bilo je blizu. Zaboravila sam da tražim vodu. Toga sam se setila tek na pola puta, kada je već bilo glupo da se vraćam. Pa, dobro, ulice, raskrsnice, trgovci, ne diše već vekovima, otkako su Turci otišli, ništa se nije promenilo. Život da, mišljenje ne, jer civilizacija (koja civilizacija?) ne može da promeni ovaj um. Opanci – patike da, ceđ - šampon da, priče pored ognjišta – sapunske opere iz Južne Amerike da. Šta mi znamo? Retki parkirani automobili, usijani, hoćeš da se voziš danas – predvorje pakla – onog vrućeg. Levo. Moram da pogledam u ruke, nikad ne znam šta je levo, a šta desno, dok ne pogledam u sopstvene šake. Vrbe, zar nisam bližu? Plačamo godinama za održavanje teta Jelinog groba. Ne znam šta rade za te pare? Samo kopaju nove rake, ništa više. Dajemo pare za novoumrle, za još žive, unapred, kreditiramo smrt u godišnjim ratama od sedamdeset dinara. A posle nekoliko godina, koliko je potrebno hemiji i crvima, skupe kosti u plastičnu kesu, bace kesu, a na našem mestu kopaju novi grob, kao da mi to ne znamo. Navodno, nema mesta na grobljima. Lopovi. Plastične kese nikad ne mogu da istrule, nikad, i šta onda sve to čini od nas? Nadvladani, nadživljeni od Ce marketovih kesa od pedeset para. Prevareni višestruko.

Ali opet, zar neuništiva plastična kesa nije večna grobnica? Jeftinija od piramida, neupadljiva doduše, ali zar ne, pomeri čoveka. Mauzoleji za neistorijske ličnosti, svako bi mogao da dobije drugačiju kesu, svako prema tome kakav je bio, dizajniranu od italijanskih cipela ili šture iz ozbiljnih knjižara, veliku iz robnih kuća, ma da, mislim, većina će u Ce marketovu.

Gospodi pomiluj. Kapela. Na pola opela. Pop mora da skrati, na ovakvoj vrućini, ko bi mogao sve da otpeva podaj Gospodi, a i slušateljke u crnim padaju kao muve, ne, sve su preživele, uslihih Gospodi, ja sam jedina koja ne pripadam smotre-nija tvojega tainstvo, sa njima, a ne gledaju me, razumeh dela tvoja, ne razumeh, ne verujem da ih je tuga toliko obuzela i proslavih tvoje Blaženstvo, jara možda, temperatura četrdeset i to u hladu, a za nas je hlad kapela, stotine sveća i dah starica. A kad izađemo napolje Gospodi pomiluj pedeset pet do šezdeset celzijusa, sa rakom na kraju groblja, sve su sahrane takve, mada Gospodi upokoj ti koji umru kada im je vreme, sve rezervišu kako treba, bliža mesta, možda i dvadeset godi-na bez kesa, obratisja duše moje sahrane su tako depresivne v pokoj tvoji, mada je osećaj posle bogovski. Pobednički, želiš da jedeš Gospodi pomiluj želiš da se smeješ, Gospodi pomiluj. Ali, one me uopšte ne gledaju, ne pada im na pamet da sam zalutala, ništa, niti da ne treba da budem ovde, ali ja nisam sa njima, ja sam izvan. Trebalo bi da se čude večnaja pamjat to me brine. Ah, konačno kraj. Pola-zimo. Uvek voze sporo, ideš nogu pred nogu, a svi se u stvari žure, daj da završimo sa tim, što pre, daj da završimo! Nogu pred nogu, da li sam čula voz ili mi se sa-mo učinilo, tapa – tap – tup. Možda je stanica blizu groblja, a ja sam išla okolo, okolo verujući da postoji okolni put, verujući da može nekako da se nađe duži put do groblja, možda da nikad neću stići, svi mi to verujemo, ali i gubimo veru, kako vreme ističe. Satovi ubrzavaju u štoperice i onda jednog dana ugledaš kapiju iza koje se proteže carstvo zemlje i crva, a ako znaš više od drugih, i plastičnih kesa. Tapa – tap – tup. Stali smo. Govori, govori, govori, ne mogu da ih slušam. Govori o savršenim pokojnicima, šta nas sad košta da kažemo da su bili bez mane? Tup. Zemlja da joj bude lakša.

Idemo nazad brže, manje dostojanstveno. Gospodi pomiluj. Okrenuli smo joj leđa.

– Vi ste Jelina unuka? – gospodi pomiluj.

– Šta!? Ah, da. Ja sam Ne baš prava unuka, ali jesam, unuka teta Jeline ses-tre.

– Ja sam gospođa Hadži Vilotijevićeva. Blaženopočivša gospođa Dara je meni ostavila kutiju za vas. Ta kutija je amanet vaše bake, gospođe Spasićeve. Ne bri-nite, kutija je u domu pokojničinom. Mi smo se tamo uputile, kako je red.

Klimnula sam i ništa nisam rekla. Imala je veštačku gornju vilicu. Gospodi pomiluj. Išle smo u tišini. Usput sam gledala ulice kroz koje smo prolazile. To nije bio put kojim sam stigla na groblje. Bio je to drugi, kraći i jednostavniji. Kuće su bile ne-davno okrečene. Dvorišta uredna i čista, u baštama su cvetale ruže gospodi pomiluj. Ljudi su stajali naslonjeni na bele ograde i otpozdravljali jedni drugima. Mada je bilo još uvek veoma toplo, najjači napad vrućine je prošao. Devojčice su igrale školice nasred ulice. Gospodi pomiluj. Nisam nikad bila u tom kraju gradića.

Gospođa Hadži Vilotijevićeva se okrenula i rekla.

– Evo nas.

Kuća ispred koje smo bile, sigurno nije bila ona u kojoj sam ja našla staricu koja me je uputila na groblje. Gospodi pomiluj. Ono je bila makar petospratnica, a ovo je prizemna kuća sa divnom baštom ispred. Gospodi pomiluj. Ne, ovo je druga ku-ća. Ovo je drugo mesto. Ja nikad nisam bila ovde. Ovo je drugo. Ovo je drugi svet.

Sasvim. Ako uđem unutra, ko zna šta će mi se desiti. Gospodi pomiluj. Gledala sam u svoje noge dok sam prolazila kroz baštu, pošljunčenom stazom, uspela se uz dva basamaka. Predsoblje je bilo prazno, prošla sam kroz jedina otvorena vrata i tamo je već sedela gospođa Hadži Vilotijevićeva sa onom staricom iz stana Go-spodi pomiluj i još nekim ženama koje su možda bile na sahrani. Ne razumen kako je starica znala da treba da dođe ovde. Da li su to sve izvele zbog mene? Bogato posluženje na stolu mi je za trenutak skrenulo pažnju.

– Molim Vas, poslužite se – rekla je neka od njih – komisprot, pešinger, galete. Ne znam imena tih kolača. Ali, bez obzira. Gladna sam. Putovala sam, a i dolazim sa sahrane. Za dušu, kako kažu. I belo vino. Nasula sam čašu i sela na divan. Razgovarale su tiho, ne upadajući jedna drugoj u reč, kao da ni o čemu važnom ne pričaju, uzdržano, kao da nešto kriju od mene. Odlučila sam da probam od sva-ke vrste po jedan. Ne znam koji je bio ukusniji od kojega. Započela sam drugi krug kada mi se gospođa Hadži Vilotijevićeva obratila:

– Da li ste videli servis?

– Kakav servis?

– Servis za posluženje. Dvanaest malih tacni, dvanaest većih tacni, porcelanski poslužavnik, dvanaest srebrnih manjih kašičica i dvanaest srebrnih većih kašičica i teški srebrni poslužavnik. Dvanaest vinskih čaša i dvanaest rakijskih.

– Aha.

– To je vaš miraz.

– Šta!?

– Vaš miraz. Gospođa Spasićeva je to sakrila od vaše strine.

– Vrlo... vrlo.

– Kutija nije miraz.

– Razumem.

– Kutija je nešto sasvim drugojačije.

Na te reči, ona starica je ustala i uputila se u drugu sobu. Vrata su za njom osta-la odškrinuta i mogla sam da vidim kako se savija i traži. Uspravila se i okrenula tako da sam videla da u rukama drži nešto sjajno. Kada je ponovo ušla u trpezari-ju, gotovo me je zablesnula, mora da je svetlost tako pala, srebrna kutija. Nije bila mala, kako sam ja očekivala, trideset sa četrdeset santimetara i sigurno deset san-timetara visine. Starica mi je prišla i pružila kutiju. Uzela sam je i umalo isпусти-la zbog težine. Sve su me žene netremice posmatrale. Nekoliko trenutaka sam držala kutiju u vazduhu, a onda je spustila na krilo. Da li treba da je otvorim odmah? Da li one to očekuju od mene? Ili treba da je otvorim kada nikog drugog nema, jer je to čin koji zahteva samoću i dostojanstvo samoće? Kao da postoji dostojanstvo kada si sa drugim ljudima, ispred drugih ljudi, kada te gledaju nemo, neodobrava-juće, u najboljem slučaju saučesnički. Hoće li me prezreti ako otvorim pred njima? Pogledala sam značajno gospođu Hadži Vilotijevićevu, ali ona se nije odazvala ni spasonosnom iskrom u očima, a kamoli rečima.

Ustala sam držeći kutiju vodoravno sa podom, plašeći se da nešto ne prevrnem unutra.

– Sad moram da pođem – rekla sam.

Gospođa Hadži Vilotijević je klimnula u znak potvrde da sam mudro postupila.

– Servis ćete dobiti kada se budete udavali. Čeka vas, ne brinite se.

– Ne brinem se – odgovorila sam. Neću se udati, neću dobiti servis. Kao da mi je stalo, dvanaest puta dvanaest puta dvanaest puta dvanaest puta dvanaest i sve od srebra.

– Moram da idem – klimnula sam glavom da potvrdim sopstvene reči – voz će mi otići – ostaću zarobljena ovde kao u nekom džepu vremena čiji sadržaj davno nije pretresen, iz kojeg hartijice sa spiskom za kupovinu, otkinuti dugmići, autobuske karte i sitnina, decenijama nisu vađeni. Ostaću zarobljena ovde sa servisom za dvanaest ljudi, predratnim kolačima i babama.

– Naravno – rekla je gospođa Hadži Vilotijevićeva kao da je tačno znala sve što mi je unezvereno trčalo kroz glavu.

Izašla sam i usput se umalo saplela na čilimu koji mi se izmakao ispod noge. Samo sam se malo zateturala. Napolju vrućina nije popuštala. Nisam obraćala pažnju na ulice kojima sam prolazila, na zgrade, dvorišta, niti ljude, a mogli su da budu potpuno različiti od onih koje sam ranije videla. Moglo je sve da bude potpuno drugačije. Sunčeva svetlost je bila kosa kao u rano jutro ili večer. Nosila sam kutiju obema rukama, vodoravno sa zemljom. Mislim da tako mora da se nosi stalno inače će nešto ispasti. Međutim, plašila sam se da zato privlačim pažnju, da će mi je neko oteti. Bila mi je potrebna kesica, kad već nisam mogla da je stavim u tašnu. Lepa, velika, jaka, plastična kesica, po mogućstvu sa nekakvom reklamom odštampanom tako da kroz kesu ne može ni da se nasluti šta je unutra, osim da je četvrtastog oblika. Osećala sam se ranjivo, gotovo izgubljeno bez kese. Moram da kupim kesu. Odmah. U svakom slučaju pre nego što uđem u voz. I tamo, vrlo blizu železničke stanice, sreća, bila je otvorena prodavnica džinsa, nekakav butik sa izlogom punim farmerki, teksas jakni i dubokih cipela sa gumenim narezanim đonovima. Samo još kad bi padao sneg. Unutra, devojka je stajala naslonjena na pult u čitala nekakv magazin. Nije imala više od šesnaest – sedamnaest godina i isto toliko kila. I sklonost ka peradentoziji.

– Hoću da kupim kesu.

– Pogledala me je tupo.

– Hoću da kupim kesu, najveću kesu koju imate.

– Ne prodajemo kese.

– U šta pakujete farmerke kad ih nekom prodate?

– U kesu.

– Eto, prodajte mi takvu kesu.

– Ne mogu da prodam samo kesu, kako ću da pravdam?

– Daću ti pare.

– Ja sam ovde nova. Gazda će me odmah otpustiti ako tako nešto uradim.

– Daću ti deset maraka za kesu.

– A kako ja da znam da vas nije poslao moj gazda da me proveri?

– Isuviše si mlada da budeš tako paranoična.

– Već me je proveravao. A i šta vam je u toj kutiji?

– Nemoj ti da brineš o mojoj kutiji. Dobro.. kupiću farmerke. A onda ćeš mi dati kesu.

– Izaberite – rekla je i pokazala rukom na rafove.

– Neću da biram, znam šta hoću. Hoću Johan Štraus 501. I daj mi najveću i najjaču kesu koju imaš.

– Ne može da se bira. Ako kupujete Johan's onda dobijate Johan's kesu.

Pokušala sam da kutiju stavim u farmerke, nije išlo. Morala sam farmerke da zamotam oko kutije, a onda sam tako umotanu kutiju stavila u veliku plastičnu kesu na kojoj je bila odštampana belim slovima na crvenoj pozadini reklama Johan's. Srećom je kesica bila jaka i sada sam mogla da nosim kutiju normalno kao bilo šta drugo u kesi.

– odlomak iz romana –